עין משפט
נר מצוה

נח א טור א"ח סי' תפא וש"ע סי' תפא סעיף ג בהגה"ה :

הגה"ה שמעתי דודאי המלאכים באו בפסח כדפי' רש"י בחומש אבל אותו למועד אשוב אליך שאמר לו הקב"ה היה בתשרי ומאותו למועד דריש הכא דבסוכות הוה קאי וקאמר ליה למועד שאחר זה אשוב והיינו בפסח אבל המלאכים הם סרטו שריטה בכותל בפסח וא"ת א"כ מאי פריך הכא א"כ כי מדלית ימי טומאה בגרי להו והא לא אשכחן שפרסה נדה בסוכות אלא בפסח שעבר כשבאו המלאכים שהרי לא הביאה העוגות כדפירש רש"י וי"ל אין הכי נמי (ב) דלאחר סוכות שאמר לו הקב"ה למועד אשוב היתה נדה מדכתיב ותצחק שרה בקרבה וגו' פי' אפשר אחר שזקנתי יחזור לי עדן וסת לדם נדות מכלל שאין אשה יכולה להתעבר אא"כ יחזור לה עדן וסת וכשאמר לו הקב"ה היפלא מה' דבר (בראשית יח) והתרעם עליה על שצחקה עדיין לא היה לה עדן וסת וכשנתעברה נתפשטו הקמטים ונתעדן הבשר וחזר לה וסת וא"ת מביאת המלאכים הרי חזר לה וראיה מן העוגות כדפרש"י ליתא דודאי מה שפרסה נדה אז לא היה אלא אקראי בעלמא ולא חזר לה וסת גמור עד שאמר לו הקב"ה למועד וראיה שלא היה אלא אקראי שהרי אחר שאכלו המלאכים כתיב חדל להיות לשרה אורח כנשים הלכך (כי) פריך כי מדלי מר וכו' · עכל"ה :

(פסוק)

עדות ביהוסף שמו בצאתו וגו' ③ בר"ה בטלה
עבודה מאבותינו במצרים כתיב הכא והוצאתי שמות ו
אתכם מתחת סבלות מצרים וכתיב התם
הסירותי מסבל שכמו, בניסן נגאלו כדאיתא. ⑦
④ בתשרי עתידין ליגאל אתיא שופר שופר כתיב
הכא תקעו בחדש שופר וכתיב התם ביום ישעיה כז
ההוא יתקע בשופר גדול, ר' יהושע אומר
בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל מנלן אמר
קרא ליל שמורים ליל המשומר ובא מששת שמות יב
ימי בראשית, ואידך *לילה המשומר ובא
⑤ מן המזיקין ואזדו לטעמייהו דתניא *בשנת
שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני
בשבעה עשר יום לחדש רבי יהושע אומר
אותו היום י"ז באייר היה יום שמזל כימה
שוקע ביום ומעינות מתמעטין ומתוך
ששינו מעשיהן שינה הקב"ה עליהם מעשה
בראשית והעלה מזל כימה ביום ונטל
שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם
ר' אליעזר אומר אותו היום י"ז במרחשון היה
יום שמזל כימה עולה ביום ומעינות מתגברים

ומתוך

עדות ביהוסף שמו · בתריה דההוא קרא כתיב דכי חק לישראל : הסירותי מסבל שכמו · ביוסף כתיב בתר עדות ביהוסף : המשומר ובא · לגאולה : ואזדו לטעמייהו · רבי אליעזר ור' יהושע דלר' אליעזר (א) דבתשרי נברא העולם ומתשרי מתחילין מנין שני הדורות לפיכך מבול על כרחך במרחשון ירד וי"ב חדש היה ובחדש השני בשבעה ועשרים שיבשה הארץ, במרחשון היה לשנה הבאה, ובתשרי שלפניו חרבו המים מעל הארץ שנעשית הארץ כמין גריד ולא יבשה לגמרי ובו התחלת שנת שש מאות ואחת שנה כדכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש והוא תשרי ומדלא קרי ליה אחת ושש מאות עד השתא שמע מינה אין מנין הדורות מניסן שאם מניסן מתחילין למנותן היה לו לכתוב ותנח התיבה באחת ושש מאות שנה בחדש השביעי על הרי אררט שכבר נתחדשה שנה מניסן שהרי אותו חדש שביעי סיון היה והוא שביעי להפסקת גשמים כמו ששנינו בסדר עולם והיא ר"א היא שכשאתה מונה משבעה עשר במרחשון מאה ותשעים יום ארבעים לימי הגשמים ומאה וחמשים שגברו על הארץ נמצאו כלים באחד בסיון ואותו יום התחילו לחסור שנאמר ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום והיו הלוך וחסור עד חדש העשירי והוא אב שהוא עשירי לירידת גשמים ובאחד באב נראו ראשי ההרים בשני חדשים חסרו ט"ו אמה שהיו ההרים מכוסים מים שנאמר (בראשית ז) חמש עשרה אמה למדת שחסרה אמה לארבעה ימים והתיבה היתה משוקעת במים אחת עשרה אמה ולא היתה צפה על ראש ההר אלא ד' אמות גובה לפיכך נחה בי"ז בסיון ולר' יהושע דאמר בניסן נברא העולם וממנו מתחילין מנין שני הדורות ירד המבול באייר ושביעי שנחה בו התיבה הוא כסליו ולא מנה לך הכתוב חדוש שנה לפי שאין השנה מתחדשת אלא בניסן, ויש פותרין ואזדו לטעמייהו מדאמר ר"א בחדש שני מרחשון אית ליה בתשרי נברא העולם והוי מרחשון שני לחדש שהתחילו בו שנת שש מאות דאי לאו הכי למאי קרי ליה שני אם לסדר חדשים הא אמרינן ניסן ר"ה לחדשים ולאו מילתא היא דאי מדקרי ליה שני שמעינן דבתשרי נברא העולם א"כ מאי פריך לקמיה בשלמא לר' יהושע היינו דכתיב שני אלא לרבי אליעזר מאי שני הא מהכא יליף שני לבריאת עולם *הכי גרסינן בסדר עולם ר' יהושע ברישא והדר ר' אליעזר ר' יהושע אומר אותו היום י"ז באייר היה יום שמזל כימה שוקע ביום ר"א אומר אותו היום י"ז במרחשון היה יום שמזל כימה עולה ביום גלגל חמה עגול הוא חציו למעלה מן הקרקע וחציו למטה ושנים עשר מזלות קבועין בו וזה סדרן טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים וסימניך טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד ששה מהן שקועין למטה וששה מהם למעלה וכשהגלגל מגלגל זה עולה מצד זה והראשון שבצד האחר שוקע וכן לעולם ושתי שעות שוהה המזל בעלייתו וכן שכנגדו בשיקועו שיהו כולן משמשין בכ"ד שעות של יום ובניסן לעולם טלה מתחיל לעלות לאור הבקר מע"ק גד"ד למעלה בלילה טש"ת סא"ב למטה. לאור הבקר מתחיל טלה לעלות ומאזנים לשקוע לסוף ב' שעות טלה כולו עולה ומאזנים כולו שוקע אחר שתי שעות מתחיל שור לעלות ועקרב לשקוע וכן כולן כל חדש ניסן באייר שור מתחיל לשמש ביום כל ימי אייר ובשתי שעות הראשונות גומר עלייתו שניות תאומים שלישית סרטן רביעית אריה חמישית בתולה וששית מאזנים וכן כולן נמצא טלה עולה בשתי שעות אחרונות בלילה וכל היום הוא שוקע וכימה הוא זנב טלה והמבול ביום ירד והדק נקב שתי כוכבים שנטלו מכימה שהוא מזל שיש בו כוכבים הרבה ומניין שהמבול התחיל לירד ביום שנאמר בעצם היום הזה בא נח (בראשית ז) והוא מקטני אמנה היה ולא נכנס לתיבה עד שירדו מים ודחקוהו ליכנס שנאמר מפני מי המבול

והולך

לילה המשומר ובא מן המזיקין · ורבי יהושע תרתי שמעת מינה דכולהו מודו דמשומר מן המזיקין כדמוכח בערבי פסחים (פסחים דף קט:) דתקון ד' כוסות ולא חיישי לזוגות : יום שמזל כימה שוקע ביום · גרסינן במילתיה דרבי אליעזר גבי י"ז במרחשון ושינה הקב"ה עליהן מעשה בראשית והעלה כימה ביום ובמילתיה דרבי יהושע גבי י"ז באייר גרס יום שמזל כימה עולה ובקונטרס גריס איפכא ואין הסדר כן דבניסן טלה עולה בתחלת היום ושוהה שתי שעות עם חלק אחד *משלשים בשעה אחריו שור שתי שעות שכן דרך כל מזל שוהה שתי שעות כדמשמע בפרק המקבל (ב"מ דף קו: ושם) דקא אמרינן עד אימת עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה להדי רישייהו ויש שם מזלות אחרות כנגדן מע"ק גד"ד די"ב מזלות יש שקבועין בגלגל ששה למטה ששה למעלה והגלגל סובב וכשמתחיל האחד לעלות מתחיל שכנגדו לשקוע וכל חדש ניסן טלה עולה לאור הבקר או מראשו או מזנבו ומאזנים שוקע כנגדו ושור שאחר טלה משמש באייר וכל ימי אייר עולה בתחלת היום ועקרב שוקע כנגדו וכן הולך סדר כולם דכל אחד משמש חדש ואמר בפרק הרואה (ברכות דף נח:) דכימה זנב טלה וכיון דשור מתחיל לעלות באייר בתחלת היום מכלל דכבר טלה עולה כולו עד כימה הבא בזנבו ובמרחשון עקרב עולה מתחלת היום מתחיל שור שכנגדו לשקוע ונמצא שכבר שקע טלה כולו עם הבא בזנבו ולפי זה הסדר קיימי כימה אריסייהו דפרק המקבל (ב"מ דף קו:) היינו שבט ולא כמו שפי' שם בקונטרס דהיינו אדר וגבי מרחשון גרסינן מעינות מתמעטין וגבי אייר מתגברין דאע"פ שרביעה ראשונה יורדת במרחשון מ"מ הכי אורחייהו כדכתיב (יהושע ג) והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר ואמר בפרק במה אשה (שבת דף סה· ושם) ובפרק בתרא דנדה (דף סז· ושם) אבוה דשמואל עביד לבנתיה מקוואות ביומי דניסן ומפלי ביומי דתשרי [וגרסי' בסמוך בשלמא לר"א היינו דשינה אלא לר' יהושע מאי שינה]:

אלא

[עי' תשובת חות יאיר סי' ריע דף רו:]

נושא/מקנה ① ② מקורות לשיטות ר"א ① ור' יהושע ② במתי תהיה הגאולה העתידה

רבינו חננאל

בפקידה פקידה · בר"ה בטלת עבודה מאבותינו במצרים שנאמר בו ביוסף הסירותי מסבל שכמו · ואוקימנא כי בר"ה יצא יוסף מבית האסורין וכתיב באבות והוצאתי אותם מתחת סבלות מצרים וגמר סבילה סבילה · ואזדו ר' אליעזר ור' יהושע לטעמייהו דתניא בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש · ר' אליעזר אומר אותו היום י"ז במרחשון היה כו' מדקרי ליה חדש שני מכלל דבניסן נברא העולם · ואקשינן הניחא לר' יהושע אשכחינן ניסן דאקרי ראשון לחדשים נמצא אייר שני לחדשים · אלא לר' אליעזר אמר מרחשון למה נקרא שני ושנינן שני לדין · דתנן בד' פרקים העולם נידון וזה אחד מהן · בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון. כלומר מרחשון הוא שני לחדש שניגמר עליהן הדין .

נושא ואגדו לטעמייהו מח' ר"א ור' יהושע בזמנן תאריך לבריאת העולם ר"א: תשרי ור' יהושע: ניסן מקבילות למנין הדורות כבי' שנה באו לידי ביטוי בקשר לתאריכי המבול בזמן נח: לר"א - המנין מתשרי ולר' יהושע - מניסן

מסורת
הש"ס

פסחים קט:

[בסוף מסכת זו דף לה· איתא גירסת ברייתא זו ופירושה]

◆

הגהות
הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואזדו לטעמייהו כו' דלר"א דבתשרי נברא העולם ומתשרי מתחילין : (ב) בהגה"ה שמעתי כו' וי"ל א"כ דלאחר כך בסוכות כשאמר לו הקב"ה :

עיין בסוף המסכת שייך לכאן